

ДУНАЙСЬКЕ КОЗАЦЬКЕ ВІЙСЬКО (від 1856 — Новоросійське козацьке військо) — козацьке формування, що утворилося на півдні Бессарабії в липні 1828 з підрозділів Чорноморського козацького війська, Усть-Дунайського Буджацького козацького війська і Задунайської Січі, які оселилися в краї до переходу задунайців з отаманом Й. Гладким у Російську імперію. Згодом до козаків приєднали волонтерів із балканських країн і Молдови, які служили в російській армії. У складі Д.к.в. перебували також відставні солдати, українські та російські селяни, коронні цигани Бессарабії. До війська входило 11 станиць і хуторів Акерманського повіту з населенням 131 150 осіб (1868): Акмангіт (нині с. Білолісся), Старокозаче, Волонтирівка, Михайлівка, Миколаївка, Новотроїцьке, Каїри (нині с. Крива Балка), Костянтинівна, Петрівка, Байрамча, (нині с. Миколаївка-Новоросійська), Фараонівка (тепер села в Білгород-Дністровському, Кілійському, Саратському, Татарбунарському районах Одеської області та в районі Стефан Воде, Молдова).

Д.к.в. підпорядковувалося новоросійському і бессарабському генерал-губернаторові. Управління на місцях здійснювалося Військовим правлінням на чолі з наказним отаманом, який призначався царським урядом. У станицях влада належала виборним станичним отаманам. Штаб і Військове правління містилися в Акермані (нині м. Білгород-Дністровський), від 1857 — у станиці Байрамча.

1844 вийшло «Положення про дунайське військо», яким регулювалися система адміністративного управління, діяльність штабів полків, визначалися основні завдання військової служби. Козацька служба тривала 30 років: 25 — польова, 5 — внутрішня. Військо складалося з двох кінних 6-сотенних полків, несло прикордонну службу — на річках Дунай і Прут та чорноморському узбережжі до Дністра, внутрішню — у Бессарабській області та Херсонській губернії, утримувало гарнізони в Ізмаїлі та Акермані. 1829-1838 дунайські козаки входили до протичумних та протихолерних карантинних загонів у Бессарабії та Одесі, виконували охоронну службу в Балтському повіті Подільської губернії (під час польського повстання 1830–1831) та у Волощині (через кризу в Туреччині). Від 1847 — дві, а 1853-1856 ще дві сотні дунайців входили до Кавказького корпусу і брали участь у боях на лівому фланзі Кавказької лінії (у роки Кавказької війни 1817–1864). Під час Кримської війни 1853–1856 дунайські козаки несли аванпостну службу на Дунаї та чорноморському узбережжі, входили до складу гарнізонів Ізмаїла і Тульчі (нині м. Тулча, Румунія), воювали в районі островів дельти Дунаю та в Бабадазі; 2-й полк 1854 захищав Одесу від нападу англо-французької ескадри, взяв у полон екіпаж англійського фрегата «Тигр». За мужність і героїзм два полки нагороджено штандартами «За хоробрість» та зрівняно у правах із регулярними кавалерійськими частинами.

За Паризьким мирним договором 1856 від Російської імперії відходили придунайські землі Південної Бессарабії разом із частиною військової території. Того ж року Д.к.в. перейменували в Новоросійське козацьке військо.

Водночас із військовою службою козаки займалися землеробством, тваринництвом, торгівлею, утримували власні військові школи та училище. Протягом 1842–1844, 1855–1858 мали місце заворушення серед дунайського козацтва та масові рухи за вихід із війська.

1868 з проведенням у Російській імперії загальної військової реформи Новоросійське козацьке військо було ліквідовано, а козаків переведено на становище селян-власників.

Літ.: Черемисин В. М. Одесса в истории русских войн. К 50-летию Крымской войны. — Одесса, 1894; Бачинська О. А. Дунайське козацьке військо 1828–1868 рр. (До 170-річчя заснування). — Одеса, 1998; Козацтво на півдні України. Кінець XVIII–XIX століття / В. А. Смолій (голов. ред.), О. А. Бачинська (авт.-упоряд.). — Одеса., 2000.

О. А. Бачинська.